

AZ OROSZ-KÍNAI RELÁCIÓ FEJLŐDÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KERESKEDELMI KAPCSOLATOKRA

Szunomár Ágnes

1) BEVEZETŐ

Oroszország régóta szorgalmazza egy olyan nemzetközi rendszer kialakítását, mely nem Nyugat-centrikus, kevésbé függ az Egyesült Államoktól, vagy az Európai Uniótól. Az ukrán válság és az annak folyományaként hozott nyugati szankciók csak megerősítették Moszkva ezen elhatározását. A multipoláris világot ugyancsak szorgalmazó Kínával ápolt kapcsolat erősítése, így ha nem is először merül föl, de ma talán minden korábbinál aktuálisabb Oroszország számára. De vajon érdemes-e Moszkvának Peking kegyeit keresnie, és érdekelt-e Kína az orosz kapcsolat – adott esetben más relációinak kárára történő – erősítésében?

Kutatásaink azt mutatják, hogy míg politikai és stratégiai kérdésekben jelentős az együttműködés a két ország között, addig gazdasági téren a reláció igencsak kiegyensúlyozatlan: míg Moszkva számára Kína szerepe egyre meghatározóbb, addig Peking szemszögéből az orosz piac nem sokban különbözik más, elsősorban fejlődő piacoktól.

Jelen tanulmány a reláció történetének rövid áttekintését követően a kapcsolat gazdasági aspektusait veszi górcső alá, kiemelten foglalkozik a kereskedelmi relációval, majd röviden kitér a befektetések helyzetére is. A hadipari és az energetikai együttműködés – bár érintőlegesen foglalkozunk vele – alapvetően nem része e tanulmánynak.

2) A RELÁCIÓ TÖRTÉNETÉNEK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

A kínai-orosz kapcsolatok több évszázadra tekintenek vissza, melynek során a baráti és az ellenséges viszonyulás egyaránt jellemző volt, azonban a felek mindig jelentős nemzetközi szereplőként és fontos szomszédként tekintettek egymásra (Ludvig [2010] p. 274). Oroszország és Kína modernkori együttműködése, a reláció felfutása már a kilencvenes évek elején megindult, felelevenítve ezáltal a „sárkány és a medve” szoros barátságának – a Nyugat által esetenként aggodalommal szemlélt – képét.

Az 1949 októberében megalakult kommunista Kína kapcsolata a Szovjetunióval jól indult ugyan, de az az ideológiai és személyes ellentétek miatt már az ötvenes évek végére megromlott, e hűvös viszony pedig egészen a gorbacsovi fordulatig tartott. A szovjet pártfőtitkár 1989-ben látogatott Pekingbe, ahol tárgyalópartnerével, Csiang Cö-minnel egy 18 pontos nyilatkozatban új, nyitott, közvetlen és aktív párbeszédet hirdettek (Ludvig [2010] pp. 274-275). A kapcsolatok gyors felfutása a kilencvenes években igen szembetűnő volt: a retorika szintjén hangoztatott baráti együttműködést gyors egymásutánban követte 1994-ben a konstruktív, majd 1996-ban a stratégiai partnerség kezdeményezése orosz részről, a kínai fél azonnali pozitív reakciójával. Mindez pedig annak ellenére ment végbe ilyen gyorsan, hogy a reláció ekkoriban számos problémától volt terhes, melyek között elsősorban a határviták, a kínai emigránsok egyre növekvő száma az orosz Távol-Keleten, illetve az ezekből adódó biztonsági kérdések említhetőek (Deng [2008] p. 131). A felek azonban az együttműködés fontosságát tartották szem előtt, és túl kívántak lépni ezeken a kérdéseken. A határviták rendezésének szándékát például még Gorbacsov nyilvánította ki, a feleknek Jelcin elnöksége idején a legtöbb kérdésben sikerült is megállapodásra jutniuk, Putyin elnöksége alatt pedig az utolsó vitás kérdéseket is lezárták. A kínai migrációs nyomástól való félelem ma már sokkal inkább az orosz társadalomban van jelen, a politikai vezetés – a jó kapcsolatok érdekében – kevésbé hangoztatja ezeket, ráadásul e migráció folyamányaként létrejövő kínai gazdasági jelenlét a határ menti területeken némileg segítette is fellendíteni a térség gazdaságát.

Az említett akadályok ellenére történő, és a kilencvenes évek elejétől kezdődő összefogás okait nyilvánvalóan az új nemzetközi rendhez való alkalmazkodásban, helykeresésben találjuk: Peking a Tienanmen téren történt 1989-es események folytán vált elszigeteltté, miközben az új világrend körülményeihez is idomulnia kellett, Oroszországnak pedig újra kellett fogalmaznia önmagát egy olyan világban, ahol a Szovjetunió emléke – és bukása – árnyékként vetült rá, miközben korábbi nagyságát sem akarta örökre elveszíteni. Ebben a helyzetben a felek „kölcönös kapaszkodót” láttak egymásban, lehetőséget az elszigeteltségből való kitérésre, és egy új összefogásra a nagyhatalmi szerep visszaállítása érdekében (Szunomár [2012]).

A fenti megállapítást kiválóan példázza az orosz fegyverreladások és technológia-transzfer kilencvenes évekbeli fejlődése is: a Tienanmen téri eseményeket követő nyugati fegyverembargó révén Oroszország ugyanis kulcsszerepet kapott Kína modern fegyverekkel és katonai technológiákkal történő ellátásában, Moszkva pedig élt is e lehetőséggel. Az ezzel kapcsolatos megállapodások még a Szovjetunió végnapjaiban

születtek, de az Orosz Föderáció is folytatta, sőt növelte ezen eladásokat. *Deng* szerint az orosz-kínai fegyverkereskedelem értéke éves szinten átlagosan 1-1,5 milliárd dollár között mozog, de a szerző kiemeli azt is, hogy a nyugati becslések ennél lényegesen merészebbek (*Deng* [2008] p. 135). Kína és Oroszország, együttműködésüket bizonyítandó, rendszeresen tartanak közös hadgyakorlatokat is. A kapcsolat ugyanakkor természetesen túlmutat a katonai szférán, számos stratégiai kérdésben értenek egyet, hiszen mindketten megkérdőjelezik az egypólusú világképet, a két ország rendszeresen támogatja egymást nemzetközi fórumokon is – például a WTO-tagság kapcsán –, kölcsönösen kiállnak egymás mellett az emberi jogi vitákban, de közösen ítélték el például az Irak elleni támadást is.

A 2013-as orosz külpolitikai koncepció deklarálja, hogy a hatalmi központ nyugatról keletre tolódik, míg a nemzetközi környezet decentralizálódik és egy új, policentrikus világrend alakul ki. Ezek folyamányaként pedig Ázsia, azon belül is elsősorban az ázsiai-csendes-óceáni térség a korábbiakhoz képest kiemelt szerepet kell, hogy kapjon az orosz külpolitikában, mivel Moszkva elképzelései szerint ez a régió lesz az orosz gazdasági növekedés alapja a jövőben. Kína és India szerepének, illetve a velük való együttműködés fontosságának külön pontot is szentel a koncepció. Ami a kínai külpolitikát illeti, a már említett multipoláris világrend kialakításában Peking Oroszországnak deklaráltan is szerepet szán, ugyanakkor – a számos közös nemzetközi érdek ellenére – kínai részről továbbra is jelen van egyfajta, elsősorban a hidegháborús időkre visszavezethető bizalmatlanság az oroszokkal szemben. Az azonban mindenképp jelzésértékű, hogy Hszi Csin-ping elnök – beiktatását követő – első útja Moszkvába vezetett, ahol Hszi a közös érdekeket és célokat hangsúlyozta. Tény ugyanakkor az is, hogy az orosz stratégiához hasonló elköteleződés Kína esetében nem figyelhető meg, Kína elsősorban saját régiójáért, szélesebb értelemben véve pedig a fejlődő világért kíván kiállni nemzetközi ügyekben, Oroszország nincs az elsődleges prioritások között.

3) GAZDASÁGI KAPCSOLATOK

3.1. Kereskedelem

Bár az 1990-es évektől kezdve számos területen fejlődésnek indult az orosz-kínai reláció, a gazdasági illetve kereskedelmi kapcsolatok ekkor még stagnáltak. Az Orosz Statisztikai Hivatal adatai alapján 1999-ben a két ország közötti kereskedelmi forgalom 5,6 milliárd dollárt tett ki, ami 200 millió dollárral volt kevesebb, mint 1992-ben. Az orosz gaz-

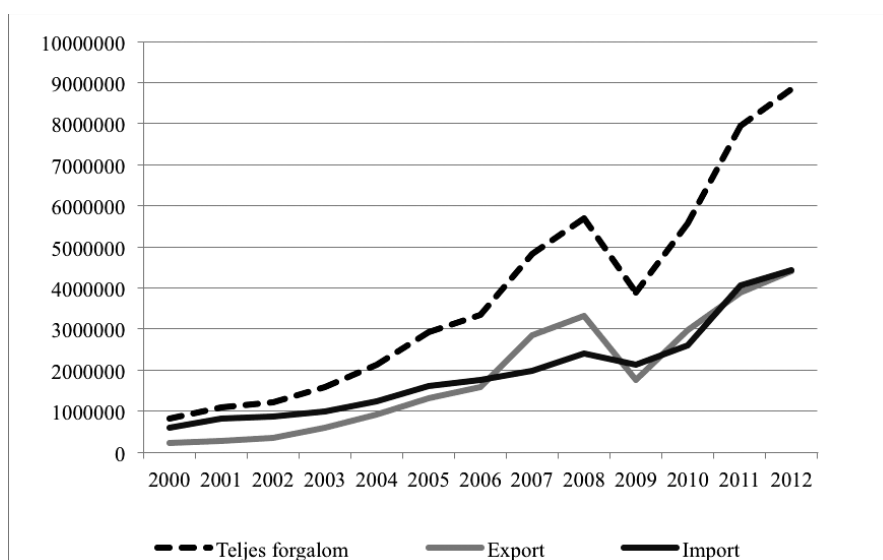
daság kilencvenes évek folyamán bekövetkezett visszaesése ugyanis komoly hatást gyakorolt a Kína és Oroszország közötti kereskedelemre is. A kilencvenes évek közepére bekövetkezett némi javulás, az 1998-as pénzügyi válság azonban tovább rontott az amúgy is kedvezőtlen helyzeten. Az orosz-kínai gazdasági reláció fejlődése csak Putyin beiktatását követően figyelhető meg: 2000-tól kezdődően – ahogy az orosz gazdaság kezdett magához térni – javultak az orosz-kínai kereskedelmi mutatók is. A kétoldalú kereskedelem volumene – amely tehát a kilencvenes években még 10 milliárd dollár alatt maradt – 2004-ben lépte át a 20 milliárdot, 2012-ben pedig már elérte a 88 milliárd dollárt, ami mindenképp látványos fejlődésnek mondható, ráadásul a kereskedelmi relációt még deficit sem igazán terheli az utóbbi években (lásd az 1. ábrát és az 1. táblázatot).

1. táblázat Kínai-orosz külkereskedelmi forgalom 2003, 2007, 2012 (10 000 USD)

	Teljes forgalom	Export	Import
2003	1575800	602993	972807
2007	4815478	2846620	1968858
2012	8821099	4405596	4415504

Forrás: Kínai Statisztikai Hivatal

1. ábra Kínai-orosz külkereskedelmi forgalom, 2000-2012(10 000 USD)

Forrás: Kínai Statisztikai Hivatal

Kínai statisztikai adatok alapján a kínai-orosz kereskedelem növekedése 2002 és 2012 közötti tíz évben közel 7,5-szörös, e növekmény jelentős részét azonban elsősorban a kínai export 12,5-szeres növekedése okozta a jelzett időszakban, míg a kínai import esetében ez a növekedés csak alig több mint ötszörös. Összehasonlításképp – ahogy a mellékletben elhelyezett, Kína és a posztszovjet országok kereskedelmét bemutató táblázatok is jelzik – Ukrajna esetében például e volumennövekedés 8,4-szeres, melyből ugyancsak a kínai export növekménye a jelentősebb, közel 14-szeres, míg az importé alig több mint négyszeres. A növekedés azonban sokkal szembetűnőbb a közép-ázsiai köztársaságok esetében: ugyanezen időszak alatt a kínai-kazah kereskedelem volumene több mint 13-szorosára nőtt, a kínai export növekménye 18,3-szoros, az importé 10-szeres; a kínai-kirgiz kereskedelem 26-szorosára nőtt, melyet a közel 35-szörös kínai exportnövekmény táplált, míg Türkmenisztán esetében a kétoldalú kereskedelem volumene 118-szorosára nőtt, ebből a kínai export növekménye húszszoros, míg a kínai import értéke a 2002-es 74 ezer dolláros szintről 8,67 milliárd dollárra emelkedett.

Az utóbbi bő évtized látványos kereskedelmi volumennövekedése tehát nem jelenti Oroszország szembeötlő felértékelődését Kína külkereskedelmi partnerei között: Oroszország számára az elmúlt években ugyan Kína – főként importoldalán – egyre jelentősebb kereskedelmi partner (2003-ban még csak a negyedik, 2007-ben a harmadik, míg 2012-ben már a legjelentősebb kereskedelmi reláció), de Oroszország sem a kínai kivitelben, sem a behozatalban nem képvisel jelentősebb súlyt. A világ legnagyobb kereskedőnemzete címet birtokló Kína öt legjelentősebb partnerei sorrendben az Egyesült Államok, Hong Kong, Japán, a Koreai Köztársaság és Tajvan. Oroszország csupán a tizedik helyen áll. A kínai kereskedelem értéke 2012-ben 3867 milliárd dollár volt, ha ehhez a viszonyítjuk a 88 milliárd dolláros kínai-orosz kereskedelmi volument, jól látható annak kevésbé jelentős volta: a kínai-orosz kereskedelem a teljes kínai kereskedelem csupán 2,3 százalékát adta. Összehasonlításképp, a Kína és az Egyesült Államok közötti kereskedelem értéke 484 milliárd volt 2012-ben, ez a teljes kínai kereskedelem 12,5 százaléka.

Ahogy az alábbi ábrákon is jól látható, Kína számára Oroszország ugyanúgy a kínai fogyasztási cikkek fontos piaca, mint bármely más ország a világon: itt is a gépipari termékek, elsősorban az elektromos gépek, berendezések dominálnak a kivitelben, de a kínaiak megjelentek az orosz személyautó-piacon is. Az orosz piacot célzó kínai textilipari export jelentősége ugyan csökkenő, de továbbra is a második legjelentősebb tétel a gépek és közlekedési eszközök után, míg a vegyipari ter-

mékek alkotják a harmadik legjelentősebb csoportot. Mindeközben a Kínába irányuló orosz export termékstruktúrája egyre romlik: az utóbbi években drasztikusan esnek a korábban jelentősnek számító gépipari szállítások – ezen belül a hadieladások volumene is csökken – és egyre inkább a nyersanyagok, elsősorban szénhidrogének játsszák a főszerepet, 2012-ben ezek adták a Kínába tartó orosz export közel 70 százalékát, emellett a vegyipari, faipari termékek, valamint az ásványi nyersanyagok képviselnek még említendő súlyt, a többi tétel gyakorlatilag eltörpül ezekhez képest.

2. táblázat Az orosz-kínai külkereskedelem termékstruktúrája, 2012 (millió USD)

	Export	Import
Élelmiszer, agrártermék (1-24)	1026,2	1599,1
Ásványi nyersanyag (kiv. Energia 25-26)	2183,2	104,2
Energiahordozók (27)	24896,6	163,7
Vegyiparitermékek, kaucsuk (28-40)	3081,7	4186,3
Bőraru, bőriparitermékek (41-43)	15,1	839
Fa- éspapíriparitermékek (44-49)	2867,5	672,9
Téxtiliparitermékek, cipő (50-67)	3,1	7736
Drágakövek, ékszerek (71)	33,7	258,4
Fém- ésfémiparitermékek (72-83)	349,5	4132,6
Gépek, közlekedésszerek (84-90)	1166,7	27338,6
Egyéb (68-70; 91-97)	142,4	4597
Összesen	35765,7	51627,8

Forrás: orosz vámstatisztika

3. táblázat Az orosz-kínai külkereskedelem termékstruktúrája, 2012 (százalék)

	Export	Import
Élelmiszer, agrártermék (1-24)	2,87	3,10
Ásványnyersanyag (kiv. Energia 25-26)	6,10	0,20
Energiahordozók (27)	69,61	0,32
Vegyipartermékek, kaucsuk (28-40)	8,62	8,11
Bőraru, bőriparitemékek (41-43)	0,04	1,63
Fa- és papíriparitemékek (44-49)	8,02	1,30
Téxtiliparitemékek, cipő (50-67)	0,01	14,98
Drágakövek, ékszerek (71)	0,09	0,50
Fém- és fémparitemékek (72-83)	0,98	8,00
Gépek, közlekedésszerszámok (84-90)	3,26	52,95
Egyéb (68-70; 91-97)	0,40	8,90
Összesen	100	100

Forrás: orosz vámstatistika

Annak ellenére, hogy a szénhidrogének szerepe ennyire meghatározó a Kínába tartó orosz export esetében, jelenleg ez Kína olajimportjának csak 9 százalékát adja, míg a földgáz esetében a teljes kínai gázimport-hoz viszonyítva az orosz export csupán 1-2 százalékot jelent (EIA [2014]). Az orosz szénhidrogének relatív kismértékű jelenlétének oka a kínai importban nagy valószínűséggel az, hogy Kína alapvetően nem szívesen függ túlzottan egy-egy piactól, mivel tart attól, hogy egy jelentősebb nemzetközi konfliktus esetén energiaellátása veszélybe kerülhet, ennek érdekében diverzifikálni igyekszik felvevőpiacait: Oroszország és a közép-ázsiai köztársaságok mellett egyre jelentősebb szerep jut a Közel-Keletnek és Afrikának is. Arról nem is beszélve, hogy az elsősorban Európa számára kitalált orosz árakat Kína nem szívesen fizeti meg.

Ami a hagyományos fegyverek, ezek alkatrészei és a kapcsolódó technológia kereskedelmét illeti, e téren is jelentős változás állt be az elmúlt években. Egyes becslések szerint 1991 és 2010 között még a kínai import közel 90 százaléka érkezett Oroszországból, ez az arány a SIPRI számításai szerint 2009 és 2013 között már csak 64 százalék volt. Az orosz-kínai fegyverkereskedelem csökkenése 2007-ben volt a leglátványosabb, ekkorra ugyanis a kínai import a 2005-ös szint felére esett vissza, és e csökkenés nem állt meg az azt követő években sem. A háttérben minőségi problémák sejtethetők: a kínai igényeket már nem minden esetben elégíti ki az orosz technológiai színvonal. A kínaiak sokszor úgy érzik, a technológiai fölény megőrzése érdekében

Oroszország nem a legkorszerűbb eszközöket adja el nekik, de előfordulnak minőségellenőrzési problémák, szállítási pontatlanságok is (Jakobson et al. [2011]). A kínai félelmek mellett orosz kétségek is jelen vannak, részben jogosan, hiszen Kína ma már saját fegyvereket, illetve technológiát fejleszt – esetenként másolva az oroszoktól szerzett eszközöket, mindeközben pedig egyre több esetben jelenik meg a hagyományos fegyverek exportőreként is: Kína ma a negyedik legjelentősebb fegyverexportőr, mely elsősorban a közepes és alacsonyjövedelmű országokat – mint például Pakisztán, Banglades és Mianmar – látja el fegyverekkel (Wezeman and Wezeman [2014]).

Bár a fent már említett romló termékstruktúrára nem feltétlenül lesz hatással, de az orosz-kínai kereskedelmi reláció minden bizonnyal tovább bővül majd az elkövetkező években: Medvegyev és Hszi Csinping elnök 2013. októberi találkozásán 21 kereskedelmi megállapodást írtak alá, valamint bejelentették, hogy a kereskedelmi forgalmat 2015-re 100 milliárd dollárra, 2020-ra pedig 200 milliárd dollárra növelik. Jelenleg nincs pontos információ arról, milyen termékekből adódna a bővülés, de Kína stratégiai érdekeit ismerve nagy valószínűséggel az energiahordozók kereskedelme terén jelenhet meg a növekmény. Hogy ez mennyiben bontja meg a Peking által kialakított kényes, az előző bekezdésben említett diverzifikációs egyensúlyt, egyelőre nem tudható.

Végezetül megjegyzendő, hogy a „valódi” orosz-kínai kereskedelmi forgalom minden bizonnyal magasabb, mint azt az itt felhasznált hivatalos statisztikai adatok mutatják, főként, ha az orosz statisztikákat vesszük figyelembe. Az eltérés egyik oka ugyanis, hogy nehéz megbecsülni az informális csatornákon keresztül – csempészett, vagy barter kereskedelem formájában – a két országba érkezett termékek mennyiségét, illetve arányát. A statisztikák közötti különbségek egy további oka nagy valószínűséggel a titkosítás, amely a fegyverszállításokat, valamint a repülőgépek, űrrepülőgépek, ill. ezek alkatrészeinek a kereskedelmét illeti. Kína például 2001-ben 1,5 milliárd dollár értékben importált fegyvereket, illetve repülőgép-alkatrészeket Oroszországból, azonban ez a tétel „kimaradt” az orosz statisztikákból.

3.2. Befektetések

Ami a működőtőke-befektetéseket (foreign direct investment, FDI) illeti, a határ menti régiót leszámítva látványos eredmények az utóbbi időszakig nem voltak. Az orosz tőke igen szerény mértékben van jelen Kínában, ráadásul a befektetések mértéke ez esetben csökkenő tendenciát mutat az utóbbi időszakban. A kínai FDI pedig a fejlődő országok esetében megszokott szférákban – de azokhoz viszonyítva kevésbé jelentős

mértékben – jelent meg Oroszországban, elsősorban a nyersanyag-kitermelés, villamosenergia-fejlesztés, bányászás-összeszerelés, vagy ingatlan-beruházás területén.

A befektetések jelentős része az energiaiparban van: a két ország közötti olajkereskedelem 1995-ben kezdődő bővülésével párhuzamosan megjelentek a kínai vállalatok is az orosz energiaszektorban, ma a négy legnagyobb kínai energetikai vállalat (China National Petroleum Corporation, China Petroleum & Chemical Corporation, China National Ocean Oil Corporation Ltd, China Oilfield Services Ltd) mindegyike jelen van Oroszországban. Jellemzően az Oroszországban eszközölt kínai infrastrukturális beruházások sem függetlenek az olaj- és gázkereskedelemtől, jól példázza ezt a Kelet-Szibéria–Csendes-óceán kőolajvezeték, melynek megépítésében jelentős szerepet játszott a kínai tőke is. Az előbbieket mintájára az orosz-kínai külkereskedelem második legjelentősebb tétele (a szénhidrogének után), a faipari export is generált kínai beruházásokat: az elsősorban az orosz Távol-Keleten és Szibériában található erdők egy részén ma már kínai vállalatok irányítják a fafeldolgozást (Krkoska, Korniyenko [2008]).

Összességében azonban az Oroszországban befektetett kínai FDI mennyiségét csupán 5-5,5 milliárd dollárra becsülik, ami meglepően kevés. Összehasonlításképp hazánkban – kumulált értékekkel számolva – 2,5-3 milliárd dollárnyi kínai működőtőke van jelen. Bár a tényleges tőkebefektetések mennyisége ennél valamivel több lehet, köszönhetően Hong Kong és a karibi adóparadicsomok kínai tőkét „újraelosztó” szerepének, arányaiban a kínai működőtőke oroszországi jelenléte mégsem jelentős. Ezen a területen az elkövetkező időszakban várható nagyobb változás: a 2014. májusi 400 milliárd dolláros gázüzletet követően az utóbbi hónapokban számos kínai vállalat jelezte esetenként akár több százmillió dollár értékű befektetési szándékát. E projektek jelentős része infrastrukturális jellegű, elsősorban utak, hidak és egy nagysebességű vasút (Moszkva-Kazany) építését tervezik, de mezőgazdasági termelés is szerepel a tervek között (The Moscow Times [2014]). Optimista kínai becslések szerint a kínai vállalatok 2020-ig megnégyszerezik oroszországi befektetéseik mértékét.

A kínai FDI szerény mértékű oroszországi jelenlétét némileg árnyalja az a tény, hogy nem ez a két ország közötti pénzmozgás egyetlen formája: jelentős üzletet kötött például a Rosznyeft és Kína, ami magában foglal többek között egy 70 milliárd dolláros kezdőrészt is az orosz kőolajipari nagyvállalat részére. Egyes szakértők – az Orosz Közvetlen Befektetési Alapra (Russian Direct Investment Fund, RDIF) való hivatkozással – azt valószínűsítik, hogy a kínai beruházások más formát öltenek majd, mint a nyugati tőke (amely elsősorban portfólió

befektetések formájában volt/van jelen): a kínaiak sokkal inkább fognak közvetlenül finanszírozni különböző, elsősorban energetikai és infrastrukturális projekteket (Wright [2014]). Az itt említett RDIF az egyik alapítója az Orosz-Kínai Befektetési Alapnak (Russia-China Investment Fund) is, melynek kínai társalapítója a Kínai Befektetési Társaság (China Investment Corporation, CIC), az a kínai szuverén vagyonalap, mely a kínai devizatartalékok elosztásáért felel. Figyelembe véve azt, hogy Kína devizatartaléka – közel négyezer milliárd USD – a legnagyobb a világon, ez az együttműködés mindenképp ígéretes lehet.

4. KONKLÚZIÓ

A jövőben, minden bizonnyal a korábbiakhoz képest szorosabb együttműködés várható Oroszország és Kína között. A közös ideológiai célok – a multipoláris világrend sürgetésén, a saját, a nyugati világ szemét gyakran szűrő politikai rendszerük fenntartásának szándékán – túlmenően ezt jelzi az energetikai együttműködés erősödése, a már régóta jól működő katonai reláció megléte, valamint az friss fejlemény is, hogy Kína nem ítélte el a Krím Oroszországhoz csatolását (holott Peking hagyományosan érzékenyen reagál a meglévő határvonalak megbolygatására és a belügyekbe való külső beavatkozásra) (Miller [2014]).

A valódi stratégiai szövetséget azonban véleményünk szerint hátráltatja az, hogy számos területen továbbra is ellentétesek a felek érdekei:

- Az Oroszország és Kína közti növekvő verseny egyik helyszíne például Közép-Ázsia, ahol Kína befolyásának további erősödése valószínűsíthető (lásd a mellékletben elhelyezett táblázatokat). Az Oroszországgal megkötött hatalmas gázüzletet egy hasonló volumenű megállapodás előzte meg Kína és Türkmenisztán között, de a régió többi országával, Kazahsztánnal, Kirgizisztánnal és Tádzsikisztánnal is élénk gazdasági és energetikai kapcsolatokat folytat Peking: Üzbegisztán kivételével ma már minden közép-ázsiai ország legjelentősebb kereskedelmi partnere Kína, miközben Oroszország szerepe csökkenő jelentőségű.
- A fent már említett gazdasági egyensúlytalanság sem igazán lendíti előre a nagyhatalmi szövetség megerősödését, hiszen Kína – az energiahordozók kivételével – nem igazán kíváncsi az orosz termékekre, miközben az olcsó, de egyre jobb minőségű kínai exporttermékek erős versenyhelyzetet teremtenek az orosz ipar termékei számára. E tekintetben Kína számára az orosz piac nem sokban különbözik a közel-keleti, afrikai, vagy épp latin-amerikai piacoktól.

- A szorosabb együttműködés legnagyobb akadálya azonban maga Kína, melynek legfőbb célja jelenleg saját gazdasági növekedésének fenntartása, a belső problémák kezelése, mely fokozódó globális – de elsősorban ázsiai-csendes-óceáni – gazdasági expanzióval párosul. Ebben a helyzetben Peking nem engedheti meg magának a nyugati világgal való komolyabb konfrontációt. Egyszersmind gazdasági fejlődéséhez is elengedhetetlen a kínai-uniós vagy kínai-amerikai viszony kiegyensúlyozottsága. Nem is beszélve arról, hogy Peking erősödő globális hatalmi pozíciója mellett Moszkva nagy valószínűséggel csak a másodhegedűs szerepét játszhatná el, ami kevésbé lenne vonzó számukra (Miller [2014]).

Összességében tehát, ha óvatosan is, de annyit talán kijelenthetünk, hogy az orosz-kínai partnerség egyelőre távol áll attól, hogy egyfajta „Nyugat-ellenes” összefogásként lehessen értelmezni azt, a fentiekén túl azért is, mert a nyugati országokkal való jó kapcsolat fenntartása alapvetően mindkét entitás számára fontos távlatilag, sőt, a mindkettejük által áhított nemzetközi pozíció birtoklásához nélkülözhetetlen. Ezt bizonyítja az is, hogy a kapcsolat az utóbbi években is elsősorban stratégiai-politikai jellegű együttműködésekben merül ki – sokszor éppen akkor, amikor a Nyugattal ápolt kapcsolata valamelyik félnek megromlik –, míg a reláció gazdasági aspektusai – főként Kína szempontjából – egyelőre kevésbé meghatározóak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Deng Yong [2008]: *China's Struggle for Status – The Realignment of International Relations*. Cambridge University Press, New York, ISBN 978-0-521-71415-0
- Jakobson, Linda; Holtom, Paul; Knox, Dean; Peng, Jingchao [2011]: *China's energy and security relations with Russia – Hopes, Frustrations and Uncertainties*. SIPRI Policy Paper, 29 October 2011, http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=431
- Krkoska, Libor; Korniyenko, Yevgenia [2008]: *China's Investments in Russia: Where do they go and how Important are they?* *China and Eurasia Forum Quarterly*, Volume 6, No. 1 (2008) p. 39-49
- Ludvig Zsuzsa [2010]: *Kína és Oroszország - Együttműködés versus rivalizálás*. In: *Kína és a válság* (szerk.: Inotai András, Juhász Ottó), Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 271-334, ISBN: 9789630589192
- Miller, Christopher [2014]: *Russia Can't Replace the West With China*. *The Moscow Times*, 4 August 2014, <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/russia-cant-replace-the-west-with-china/504548.html>
- Szunomár Ágnes [2012]: *Kínai nagyhatalmiaság: A Kínai Népköztársaság nagyhatalmi ambíciói, szerepvállalása, és partnerei a XXI. században*, Disszertáció, Budapesti Corvinus Egyetem, 182 p., <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/680/>

- The Moscow Times [2014]: Russia and China Gang Up on U.S. Dollar as Economic Ties Deepen. 9 September 2014,
<http://www.themoscowtimes.com/business/article/russia-and-china-pledge-to-use-less-dollars-in-trade-as-economic-ties-deepen/506721.html>
- Wezeman, Siemon T; Wezeman, Pieter D. [2014]: Trends in international arm transfers, 2013. SIPRI Fact Sheet, March 2014,
<http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1403.pdf>
- Wright, Chris [2014]: Will China Save Russia With Investment? Forbes.com, 15 May 2014, <http://www.forbes.com/sites/chriswright/2014/05/15/will-china-save-russia-with-investment>)

Egyéb dokumentumok

- Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation, 2013,
<http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/1e5f0de28fe77fdcc32575d900298676/869c9d2b87ad8014c32575d9002b1c38!OpenDocument>
- U.S. Energy Information Administration's report on China, 2014,
<http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/China/china.pdf>

MELLÉKLET**1. Kína és a posztszovjet országok külkereskedelmi forgalma (2000-2012)**
10 000 USD

	2002	2007	2012
Oroszország	1192743	4815478	8821099
Ukrajna	123377	653144	1035475
Fehéroroszország	8000	83981	158295
Moldova	590	5139	14256
Grúzia	1151	19233	77374
Azerbajdzsán	9549	47656	128373
Örményország	860	8921	14727
Kazahsztán	195475	1387777	2568157
Kirgizisztán	20188	377923	516232
Türkmenisztán	8752	35268	1037250
Üzbegisztán	13177	112819	287519
Tádzsikisztán	1239	52405	185670

Forrás: Kínai Statisztikai Hivatal

2. Kína exportja a posztszovjet országokba (2000-2012)
10 000 USD

	2002	2007	2012
Oroszország	352074	2846620	4405596
Ukrajna	52745	586581	732327
Fehéroroszország	1622	22722	91982
Moldova	169	4999	12394
Grúzia	800	17674	74016
Azerbajdzsán	9403	47512	106983
Örményország	194	5143	11320
Kazahsztán	60010	744586	1100073
Kirgizisztán	14616	366554	507337
Türkmenisztán	8678	30254	169912
Üzbegisztán	10437	76474	178334
Tádzsikisztán	650	51377	174787

Forrás: Kínai Statisztikai Hivatal

3. Kína importja a posztszovjet országokból (2000-2012)
10 000 USD

	2002	2007	2012
Oroszország	840669	1968858	4415504
Ukrajna	70632	66563	303148
Fehéroroszország	6378	61259	66313
Moldova	421	141	1862
Grúzia	351	1559	3358
Azerbajdzsán	146	144	21390
Örményország	666	3777	3406
Kazahsztán	135465	643191	1468084
Kirgizisztán	5572	11369	8895
Türkmenisztán	74	5014	867338
Üzbegisztán	2740	36345	109185
Tádzsikisztán	589	1028	10883

Forrás: Kínai Statisztikai Hivatal

A kötet az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (OTKA)
„Oroszország, mint politikai-gazdasági erőcentrum
a XXI. század eleji eurázsiai térben” (K-105914) című projekt
keretében készült.

Szerkesztette:

Ludvig Zsuzsa és Deák András

Borító terv: Székely-Doby András

A táblázatok összeállításánál segédkeztek: Bogányi Alexandra és Koltai
Bernadett

© Világgazdasági Intézet, Budapest 2014

ISBN 978-615-5447-53-2
ISSN 1789-0829

MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Világgazdasági Intézet
H-1112 Budapest, Budaörsi út 45.
tel. +36-1/309-2643; fax +36-1/309-2624
email: vgi.titkarsag@krtk.mta.hu;
www.vki.hu

Tördelés és nyomdai munkák:

Globál Kft.
global@globalreklam.hu
tel. +36 1 236 0836

Világgazdasági Intézet,
Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Magyar Tudományos Akadémia

EURÁZSIA A 21. SZÁZADBAN – A KÜLKERESKEDELEM TÜKRÉBEN

Szerkesztette

Ludvig Zsuzsa és Deák András

Budapest, 2014

*K*elet-Európa *T*anulmányok

X. szám

Magyar Tudományos Akadémia
KRTK Világgazdasági Intézet

**Eurázsia a 21. században –
a külkereskedelem tükrében**

2014